

PREOȚI GRECO-CATOLICI ÎN TIMPUL PRIGOANEI COMUNISTE. CAZUL PĂRINTELUI ALEXANDRU RAȚIU

ROBERT FURTOS*

robert_furtos@yahoo.com

GREEK-CATHOLIC PRIESTS DURING THE COMMUNIST PERSECUTION. CASE OF FATHER ALEXANDRU RAȚIU

ABSTRACT: The measures adopted by the communist government in the period between 1945–1948 expressed very clearly that the leaders of the Romanian Greek-Catholic Church had to choose between collaboration with the new regime or to face repression. Facing these challenges, the Greek-Catholic priests had shown extraordinary dignity, courage and fidelity for their faith. Our step tries to catch the attitude of father Alexandru Rațiu, one of many priests from the Șimleu area, which have manifested for keeping the catholic faith in the years 1945–1948. This dignified attitude led to his arrest, followed by many years of prison, house arrest and after liberation was constantly watched by the Securitate.

Arrested at the end of October 1948, father Alexandru Ratiu was freed in the autumn of 1955. Rearrested in September 1956 for underground Greek-Catholic activity was convicted to six years of correctional prison. After the punishment expired in August 1962, he received house arrest for 36 months in Lătești village from Fetești county. During his house arrest he entered in the attention of the Securitate, being suspected of „hostile agitation towards the regime”. At the end of 1964, after he was released from house arrest he returned to Moftinul Mic village and tried to find a job. After a few years when he supported himself from private tutoring, he was accepted as a teacher of foreign languages. After repeated attempts refused by the Securitate, at the end of 1970, he received approval for immigration in the USA. He left Romania on the 19 of February 1971, after working for a few years in a steel factory, he was received at a Roman Catholic diocese where he served until his retirement in 1991. He passed away on the 25 of July 2002, at the age of 86 years in his home in Aurora (Illinois).

KEYWORDS: Alexander Ratiu, catholic priest, Security prison, the Greek Catholic Church

REZUMAT: Măsurile adoptate de guvernul comunist în perioada 1945–1948 exprimă foarte clar faptul că liderii români greco-catolică Biserica a trebuit să aleagă între colaborarea cu noul regim sau să facă față la represiune. În confruntarea cu aceste provocări, preoții greco-catolici au demonstrat extraordinară demnitate, curaj și fidelitate pentru credința lor.

Studiul nostru încearcă să surprindă atitudinea părintelui Alexandru Rațiu, unul dintre mulți preoți din zona Șimleu, care s-au manifestat pentru păstrarea credinței catolice în perioada 1945–1948. Această atitudine demnă a dus la arestarea sa, urmată de mulți ani de închisoare arest la domiciliu și, după eliberare a fost în mod constant urmarit de Securității.

Arestat la sfârșitul lunii octombrie 1948, părintele lui Alexandru Rațiu a fost eliberat în toamna anului 1955. Arestat din nou, în septembrie 1956 pentru activitate subterană greco-catolică a fost condamnat la șase ani de închisoare corecțională. După ce pedeapsa a expirat în August 1962, el a primit arest la domiciliu timp de 36 de luni, în satul Lătești comuna Fetești. În timpul arestului la domiciliu, el s-a aflat în atenția Securității, fiind suspectat de „agitație ostilă față de regim”. La sfârșitul anului 1964, după ce a fost eliberat din arestul la domiciliu, s-a întors la Moftinul Mic și a încercat să afle un loc de muncă. După câțiva ani, când a susținut ore de meditații particulare, el a fost acceptat ca profesor de limbi străine. După încercări repetate, refuzat de către Securitate, la sfârșitul anului 1970, el a primit aprobare pentru imigrarea în Statele Unite ale Americii. El a părăsit România la 19 februarie

* Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței din Sighet

1971, după ce a lucrat timp de câțiva ani într-o fabrică de oțel, ulterior primind o eparhie romano-catolică, unde a slujit până la vârsta de pensionare în 1991. El a murit la 25 iulie 2002, la vârsta de 86 de ani, în casa sa din Aurora (Illinois).

CUVINTE-CHEIE: Alexandru Rațiu, preot greco-catolic, Securitate, închisoare, Biserica Greco-Catolică

La sfârșitul celui de al doilea război mondial, situația geopolitică din Europa de Est a generat în țările aflate în sfera de influență sovietică schimbări de structură și fond cu implicații profunde asupra vieții politice, economice, sociale, culturale și religioase. În România, instaurarea guvernului Groza la 6 martie 1945, a avut drept consecință subordonarea treptată a instituțiilor statului, și în cele din urmă a societății în ansamblul ei, puterii comuniste.¹ În aceste condiții, biserica nu putea să rămână în afara procesului de comunizare a societății românești.

Pentru început, în anii 1945–1947, guvernul a declanșat o acțiune de atență supraveghere a cultelor întrucât principala preocupare era consolidarea puterii și lărgirea bazei sociale a noului regim. În această perioadă, executivul și-a exprimat disponibilitatea de a colabora cu toate cultele recunoscute, afirmând că s-a deschis o nouă epocă în relațiile dintre stat și biserică, însă o serie de gesturi, precum și unele măsuri adoptate sugerau o altă imagine.² Complexitatea demografiei confesionale impunea atitudini diferențiate pentru fiecare comunitate religioasă, care au evoluat în funcție de „disponibilitatea” acestora spre cooperare cu puterea laică.³ Dacă în cazul unor confesiuni, cum ar fi Biserica Ortodoxă⁴ sau Biserica Catolică, persecuțiile au constituit o noutate, pentru altele, în special pentru evanghelici (Baptiști, Creștini după Evanghelie, Penticostali, Adventiști și Martorii lui Iehova) se aflau în continuitate cu perioada interbelică și mai ales cu cea a războiului, când fuseseră scoase în afara legii.⁵

Biserica Catolică a reprezentat pentru regimul comunist o problemă deosebit de importantă întrucât avea o structură centralizată, subordonată, atât din punct de vedere spiritual, cât și canonic, Vaticanului, considerat de comuniști drept „centru al reacțiunii internaționale”.⁶ Începând din primăvara anului 1948 în presa românească a început o virulentă campanie anticatolică, menită să justifice gestul guvernului de a denunța Concordatul încheiat cu Sfântul Scaun la 10 mai 1927. Articolele apărute în presă acuzau Vaticanul că ar fi susținătorul intereselor capitalismului financiar, sprijinitor al imperialismului american și că „desfășoară acțiuni de spionaj și intrigă politică”.⁷ La 17 iulie 1948, în ședința Consiliului de Miniștri, Concordatul cu Sfântul Scaun a fost denunțat unilateral de către guvernul român, hotărâre ce a intrat în vigoare la 19 iulie, când Prezidiul Marii Adunări Naționale a emis decretul nr. 151 prin care „Concordatul și toate acordurile și convențiile intervenite ulterior în aplicarea lui erau denunțate”.⁸

1. A se vedea Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, București, Editura Humanitas, 2007, pp. 166–176; 219–223; 238–258; 470–486.

2. Ioan-Marius Bucur, *Din istoria Bisericii Greco-Catolice (1918–1953)*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2003, p. 153.

3. *Minorități etniculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1956–1968)*, volum editat de Andreea Andreescu, Lucian Nastasă, Andrea Varga, Cluj-Napoca, Centrul de Resurse pentru Diversitatea Etnoculturală, 2003, p. 31.

4. Biserica Ortodoxă a beneficiat de pe urma colaborării cu regimul comunist prin creșterea numărului de credincioși și a lăcașurilor de cult provenite de la Biserica Greco-Catolică, dar instituția a fost supusă controlului statului. În cadrul acestui proces, numeroși ierarhi care nu au agreat noua orientare a Bisericii Ortodoxe au fost „depuși din treaptă”, unii din ei au murit în condiții suspecte, iar alții au fost arestați, încarcerați sau mutați cu domiciliu obligatoriu în mănăstiri. În locul lor au fost aleși ierarhi promovați pe criterii de obediență față de regim. Acceptarea unui compromis tacit cu regimul comunist a asigurat Bisericii Ortodoxe supraviețuirea, cu prețul pierderii unei importante autorități morale.

5. *Proba infernului. Personalul de cult în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securității, 1952–1962*, editor Dorin Dobrinu, București, Editura Scriptorium, 2004, p. X.

6. Cristian Vasile, *Între Vatican și Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist*, București, Editura Curtea Veche, 2003, p. 21.

7. *Ibidem*, pp. 130–131.

8. *Ibidem*, p. 131.

Două măsuri legislative adoptate la începutul lunii august 1948 au avut implicații directe și negative asupra Bisericii Catolice, diminuând prezența acesteia în spațiul public. Prin Decretul-Lege nr. 175 din 3 august privitoare la reforma învățământului, statul și-a impus monopolul asupra educației, iar prin Decretul-Lege nr. 176 au trecut în proprietatea statului toate bunurile bisericilor, congregațiilor și comunităților care au servit pentru funcționarea și întreținerea instituțiilor de învățământ.⁹ Adoptarea Decretului-Lege nr. 177 din 4 august 1948 pentru regimul general al cultelor, reprezintă etapa finală a lichidării libertății bisericii și a încadrării ei în regimul comunist.¹⁰ Noua Lege a cultelor, departe de a exprima separarea statului de biserică, reflectă mai degrabă preocuparea statului de a exercita un control riguros asupra bisericii.¹¹ Legea conține o serie de articole care vizau nemijlocit Biserica Catholică. Amintim în acest sens articolul 37, care reglementa într-o manieră detaliată modul de partajare al patrimoniului în cazul trecerilor de la un cult la altul și articolul 38, prin care se fixa procedura potrivit căreia urmau să se realizeze aceste treceri. Cele două articole urmau să asigure suportul juridic al acțiunii de „revenire” a greco-catolicilor la Biserica Ortodoxă.¹² De asemenea, prin articolul 41 al aceleași legi s-a urmărit înlăturarea autorității Vaticanului asupra Bisericii Catolice din România întrucât „pe teritoriul statului român, cultele religioase străine nu-și pot exercita jurisdicția asupra credincioșilor”.¹³

Autoritățile comuniste au adoptat o atitudine diferită în problema celor două ramuri ale Bisericii Catolice. În cazul credincioșilor romano-catolici, majoritatea de etnie maghiară, regimul a urmărit înlocuirea controlului de la Vatican cu cel de la București, deoarece o încercare de lichidare putea fi interpretată ca o acțiune îndreptată împotriva minorității maghiare, ceea ce s-ar fi aflat în contradicție cu principiile „internaționalismului proletar” promovate în epocă.¹⁴ În schimb, în cazul Bisericii Greco-Catolice, măsurile guvernului exprimau foarte clar că ierarhii uniți erau puși în situația de a alege colaborarea cu noul regim sau suprimarea.

În anul 1945, în România existau aproximativ 1,5 milioane de credincioși greco-catolici, cu 1.725 de biserici, 1.594 de preoți, 34 de canonici, 75 de prelați, împărțiți în cinci dieceze. În anul 1948, titularii scaunelor episcopale erau: Ioan Suciu, administratorul apostolic al scaunului de Blaj, Iuliu Hossu la Cluj, Valeriu Traian Frențiu la Oradea, Ioan Bălan la Lugoj, Alexandru Rusu la Baia Mare, iar la București era un vicar general în persoana lui Vasile Aftenie, care în 1940 a fost numit episcop auxiliar de Alba Iulia și Făgăraș, dar rămăsese în capitală.¹⁵ La începutul lunii septembrie 1948, guvernul comunist a declanșat ofensiva deschisă împotriva Bisericii Greco-Catolice. Astfel, la 4 septembrie, prin decret guvernamental, episcopul Ioan Suciu a fost depus din funcție¹⁶, iar la 18 septembrie se reducea numărul eparhiilor cultelor religioase, Bisericii Greco-Catolice recunoscându-i-se doar două, păstorite de episcopii Iuliu Hossu și Vasile Aftenie.¹⁷ Tot în cursul lunii septembrie s-au constituit așa-zisele „comitete de inițiativă” alcătuite din laici și preoți greco-catolici, recrutați printr-o varietate de moduri, de la șantaj și amenințări la promisiunea unor recompense. Comitetele aveau menirea de a convinge preoții greco-catolici să adere la religia ortodoxă. După o

9. Monitorul Oficial, nr. 177, Partea I, 3 august 1948.

10. Pentru implicațiile asupra Bisericii Catolice, a se vedea Codruța Maria Știrban, Marcel Știrban, *Din istoria Bisericii Române Unite (1945–1989)*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2000, pp. 119–124; Ioan-Marius Bucur, Lavinia Stan, *Persecuția Bisericii Catolice din România. Documente din Arhiva Europei Libere 1948–1960*, Târgu Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2005, p. 35.

11. Conform articolului 33, la semnalarea organelor de Securitate, Ministerul Cultelor putea sista temporar sau definitiv, salariizarea pentru clericii cu „atitudini antidemocratice” (Cristian Vasile, *op. cit.*, pp. 136–139).

12. Ioan-Marius Bucur, Lavinia Stan, *op. cit.*, p. 36.

13. Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc (1948–1965)*, Editura Polirom, Iași, 2001, p. 79.

14. *Ibidem*, p. 78.

15. *Ibidem*, p. 82.

16. Andrea Dobeș, *Un martir al Bisericii Greco-Catolice* în „Ioan Suciu. Apostolul tinerilor”, Blaj, Mitropolia Română Unită cu Roma & Fundația Academia Civică, 2003, p. 35.

17. Cristian Vasile, *Între Vatican și Kremlin...*, p. 137.

campanie de false promisiuni, la 1 octombrie 1948, la Cluj, în cadrul unui simulacru de congres s-a semnat un act ce confirma trecerea la ortodoxie.¹⁸ Tentativa autorităților comuniste de a realiza unificarea celor două biserici prin utilizarea intimidării și a forței nu a avut rezultatele dorite în rândul credincioșilor, iar numeroasele rapoarte ale Securității privind starea de spirit a populației menționau o îngrijorare generală întrucât „oamenii erau neliniștiți și priveau rău acțiunea de unificare”.¹⁹

Demersul nostru dorește să surprindă atitudinea părintelui Alexandru Rațiu, unul din numeroșii preoți uniți din zona Șimleului, care s-au manifestat energic pentru păstrarea credinței catolice în perioada tulbură a anilor 1945–1948. Această atitudine demnă a dus la arestarea sa, urmată de numeroși ani de închisoare și domiciliu obligatoriu, iar după eliberare a fost permanent supravegheat de Securitate. Studiul se bazează în mare măsură pe documentele Securității (sinteze, rapoarte, note informative, declarații), documentarea fiind completată cu informații provenite din diverse studii de specialitate sau lucrări cu caracter memorialistic.

Părintele Alexandru Rațiu s-a născut în 4 mai 1916 la Scalp Level, în *Pennsylvania*, într-o familie de români ardeleni emigrați în Statele Unite în anul 1912. La vârsta de cinci ani, în 1921, părinții săi s-au întors în țară, stabilindu-se la Moftinul Mic. După absolvirea Liceului „Vasile Lucaciu” din Carei s-a înscris la Academia Teologică din Oradea. În toamna anului 1937 a fost trimis să-și continue studiile teologice la Institutul „Propaganda Fide” din Roma. Hirotonisit preot în 1941, s-a întors în țară doi ani mai târziu fiind numit preot ajutor la Șimleu Silvaniei. În paralel a funcționat și ca profesor la liceul din localitate. Din 1946 a fost mutat la Giurtelecul Șimleului, iar din august 1948 a fost numit administrator la Biserica Seminarului din Oradea.

După instaurarea guvernului Groza la 6 martie 1945, părintele Alexandru Rațiu a manifestat deschis o atitudine ostilă față de autoritățile comuniste, fiind anchetat de agenții Siguranței Șimleu pentru delictul de instigare publică întrucât „cu ocazia unei întruniri a tineretului greco-catolic din Șimleu Silvaniei a adus injurii și calomnii la adresa membrilor guvernului, afirmând că aceștia erau buni pentru spânzurătoare”.²⁰ Cu ocazia percheziției la domiciliul său, agenții Siguranței au găsit pe lângă diverse broșuri interzise („Mein Kampf”, „Ungaria ne cere pământul”, „De la Petru cel Mare la Stalin”, „Il bolsevismo”) o foaie volantă pe care erau scrise versurile „De la Nistru până la Tisa/ Se resimte lipsa sării/ Pentru că toți ocnașii/ Au ajuns la cârma țării”.²¹

La 5 mai 1947, în baza ordinului M.A.I. nr. 50.000, vizând reținerea fruntașilor liberali și național-țărăniști, a fost arestat pentru „activitate în favoarea PNT și agitație contra guvernului”²², fiind încarcerat la Gherla până la 19 august 1947. La 31 octombrie 1947 a fost rearestat, ținut în arestul Siguranței din Șimleu până în martie 1948, când a fost transferat la penitenciarul Gherla, de unde a fost eliberat la 16 iulie 1948.²³

La 27 octombrie 1948, la sediul Ministerului de Interne din București s-a desfășurat ședința conducerii ministerului, prezidată de ministrul Teohari Georgescu, prilej cu care au fost stabilite direcțiile de bază ale măsurilor represive împotriva ierarhilor și clericilor greco-catolici. În cadrul acestei ședințe s-a hotărât ca în noaptea de 28/29 octombrie „vor fi ridicați toți bandiții [preoții greco-catolici care au refuzat să treacă la ortodoxie] ce sprijină activitatea foștilor episcopi (maximum 40 persoane) și vor fi duși într-o mănăstire sub pază; vor fi chemați la București cei 4 episcopi, vor fi arestați și duși la aceeași mănăstire; în ziua de 29 octombrie, Comisiile de preluare pregătite de Ministerul Cultelor vor proceda, simultan, la preluarea reședințelor episcopale și de catedrale”.²⁴

18. Dennis Deletant, *op. cit.*, p. 84.

19. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare, ACNSAS), fond Documentar, dosar 1, vol. 2, f. 50.

20. *Ibidem*, fond Informativ, dosar 123341, vol. 1, f. 42.

21. *Ibidem*, f. 43.

22. De altfel, un raport al Siguranței menționa că la sfârșitul lunii mai 1946, părintele Alexandru Rațiu „l-a vizitat în București pe Iuliu Maniu, pe a cărui soră Cecilia o cunoștea din comuna Bădăcin” (*Ibidem*, vol. 3, f. 126).

23. *Ibidem*.

24. Arhiva Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței Sighet, fond Biserica Greco-Catolică, dosar 3, f. 2.

În baza hotărârilor din 27 octombrie, Direcțiile Regionale ale Securității au declanșat, în intervalul 28–29 octombrie 1948, arestarea celor șase episcopi (Ioan Suci, Iuliu Hossu, Valeriu Traian Frențiu, Alexandru Rusu, Ioan Bălan și Vasile Aftenie) și a unui număr important de preoți. Se poate remarca caracterul sistematic al arestării ierarhilor și preoților uniți, urmare a unui plan conceput la vârful piramidei politico-represive. După o scurtă trecere prin arestul Ministerului de Interne din București, episcopii greco-catolici au fost duși la reședința de vară a Patriarhiei Ortodoxe de la Dragoslavele²⁵, iar preoții, profesorii și canonicii uniți au fost concentrați în seminarul monahal al mănăstirii Neamț.²⁶

Părintele Alexandru Rațiu a fost arestat de organele Securității Oradea la 29 octombrie 1948²⁷ pentru că „s-a opus unificării și a depus o activitate intensă de instigare în rândul preoților greco-catolici și a credincioșilor, refuzând să predea biserica autorităților”.²⁸ Din arestul Securității Oradea, Alexandru Rațiu împreună cu canonicul Coriolan Tămăian, rectorul Academiei Teologice din Oradea și părintele Gheorghe Sălăjan, protopop la Valea lui Mihai, au fost transportați la București, iar după o scurtă trecere prin arestul Ministerului de Interne, transferați la mănăstirea Neamț.²⁹ La începutul anului 1949 cei 25 de preoți greco-catolici reținuți la mănăstirea Neamț pentru că au refuzat trecerea la ortodoxie au fost vizitați de starețul Teoctist Arăpașu, care le-a propus să treacă la ortodoxie, promițându-le în schimb eliberarea imediată. În memoriile sale, Alexandru Rațiu amintește acest moment: „Starețul Arăpaș era bine îmbrăcat și mirosea a parfum și pudră. S-a oprit în fața noastră și ne-a spus: «*Eu sunt superiorul mănăstirilor din această regiune. Deoarece patriarhul Justinian n-a putut veni să vă vadă, am obținut permisiunea de la Ministerul de Interne ca să vă vizitez. Patriarhul, văzând situația dumneavoastră și dorind să vă elibereze, vă face această ofertă: îmbrățișați religia ortodoxă și ușile vă vor fi deschise și veți pleca nevătămați*»”.³⁰ Demersul ierarhului ortodox nu a avut efectul dorit, întrucât doar patru preoți căsătoriți au acceptat să renunțe la convingerile lor religioase în schimbul eliberării.³¹

La 1 decembrie 1948, Biserica Greco-Catolică a fost desființată, toate bunurile ce aparțineau organizațiilor și instituțiilor centrale ale Bisericii Unite treceau în proprietatea statului, iar bisericile și averea parohiilor greco-catolice au revenit parohiilor ortodoxe.³² Prin interzicerea cultului, arestarea episcopilor și a unui număr important de preoți, autoritățile urmăreau să accelereze procesul integrării comunităților greco-catolice în cadrul Bisericii Ortodoxe. Dacă, formal, Biserica Greco-Catolică încetase să mai existe, dispariția sa nu era decât o iluzie, de care autorii săi vor deveni curând conștienți. Tentativa autorităților comuniste de a realiza unificarea celor două biserici prin utilizarea forței nu a avut rezultatele dorite în rândul credincioșilor. Numeroase rapoarte ale Securității privind starea de spirit a populației subliniază o

25. La 4 decembrie 1948, episcopii uniți au fost vizitați de patriarhul ortodox Justinian Marina, care a încercat să-i convingă să renunțe la credința lor, în schimbul eliberării imediate (Interviu cu părintele greco-catolic Eugen Popa, Arhiva de Istorie Orală a Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului din cadrul Memorialului Sighet, caseta nr. 1).

26. Ioan Ploscaru, *Desființarea Bisericii greco-catolice în „Analele Sighet 6: Anul 1948. Instituționalizarea comunismului”*, editor Romulus Rusan, București, Fundația Academia Civică, 1998, p. 682.

27. În memoriile sale, părintele Rațiu descrie astfel momentul arestării: „De abia trecuse ora prânzului când agentul Securității din Oradea (Voitin) a venit la casa parohială și mi-a spus să urc în mașina lui (un jeep) ca să merg la cancelaria diecezană ca să semnez niște hârtii. M-am mirat că acest individ a venit să mă poftască la episcopie. N-am ajuns niciodată la cancelarie, în schimb am fost dus în arestul Securității și băgat la subsol. A doua zi am fost luat de la Oradea și transportat la Ministerul de Interne (Alexandru Rațiu, *Biserica furată*, Cluj-Napoca, Editura Argus, 1990, p. 7).

28. La 24 octombrie 1948, când primarul de Oradea i-a cerut să predea biserica, motivând că majoritatea credincioșilor ar fi trecut la ortodoxie, Alexandru Rațiu a replicat: „Domnilor, eu refuz absolut să predau ceva, nici biserica, nici parohia, nici arhiva ei. Eu nu recunosc *convertirea* enoriașilor mei la ortodoxism, deoarece așa-zisa unificare a fost săvârșită cu forță și teroare. (...) Nici cinci la sută din credincioși nu s-au convertit, pentru că eu nu am primit niciun avis de trecere a lor, nici de la parohia ortodoxă și nici de la primărie, conform legii. Tot ceea ce s-a făcut este ilegal, neavenit și egal cu zero. Repet, totul este egal cu zero!” (*Ibidem*, pp. 11–12).

29. ACNSAS, fond Informativ, dosar 123341, vol. 1, f. 43.

30. Alexandru Rațiu, *op. cit.*, p. 23.

31. *Ibidem*.

32. Monitorul Oficial, nr. 281, Partea I, 2 decembrie 1948, p. 9563.

îngrijorare generală: „Oamenii sunt neliniștiți și privesc rău acțiunea de unificare. Cei mai mulți din preoții greco-catolici și chiar cantorii lor s-au abținut să semneze adeziunea invocând tot felul de motive ca bătrânețe sau boală. În ceea ce privește mirenii, cea mai mare parte stau în așteptare și nedumerire, iar o parte mai mică din ei se declară oarecum satisfăcuți, justificând că în acest mod va dispărea ura dintre români. Ceea ce este mai regretabil este faptul că pe lângă preoții greco-catolici, au o atitudine potrivnică unificării, chiar membrii și șefii organizațiilor democratice. Deasemeni se constată că Blajul influențează în mod necontestat îndârjirea populației în ce privește unificarea. În imediata apropiere a Blajului populația s-a manifestat cu atâta îndârjire încât a afirmat că mai curând vor trece la secta baptistă decât la ortodoxism. Parte din preoții care s-au declarat net împotriva unificării au dispărut de acasă, sau în cazul cel mai rău stau închiși în casă ca și dispăruți, de frică să nu fie ridicați.”³³

La 27 februarie 1949, episcopii de la mănăstirea Dragoslavele și preoții de la mănăstirea Neamț au fost mutați la Căldărușani³⁴ de unde puteau fi duși mai ușor la sediul Ministerului de Interne pentru interogatorii. La Căldărușani, ierarhii greco-catolici au beneficiat de un tratament mai blând, fiind vizitați la cererea ministrului Cultelor, Stanciu Stoian, de vicarul Traian Belășcu și de protopopul N. Geangală, care au încercat „o ultimă efortare de convertire”.³⁵ Întrucât autoritățile au eșuat în tentativa de a-i determina pe prelații uniți să renunțe la credința lor, la 25 mai 1950, episcopii și preoții greco-catolici, printre care și părintele Alexandru Rațiu au fost transferați la penitenciarul Sighet. În memoriile sale, Alexandru Rațiu descrie primele impresii trăite la închisoarea din Sighet: „Unul dintre însoțitorii noștri, o huidumă de om, a bătut la poartă. Cineva dinăuntru, un gardian, a întrebat ceva și apoi a deschis poarta. El a întrebat pe huiduma noastră: «Ce aduceți aici?». «Bivoli», a răspuns el. «Am înțeles». Preoții îmbrăcați în negru erau comparați cu bivoli. Am intrat; ne-am dat jos și gardianul ne-a condus spre ușa de intrare a clădirii. Am înțeles că suntem la închisoare, după ferestrele cu gratii și după zidurile de 6 metri care o înconjurau. (...) Șeful comandant ne-a condus la intrarea în închisoare, unde ne-a luat în primire un individ de statură mijlocie, îmbrăcat în civil. Am înțeles că el este directorul penitenciarului. Mai târziu i-am aflat și numele, deși era absolut interzis să-i întrebăm pe gardienii care făceau, în două schimburi de 12 ore, funcția de paznici, se chema Ciolpan Vasile. El a zâmbit satisfăcut de noua pradă și după ce ne-a luat în primire a zis: «De azi înainte, eu sunt tatăl vostru». Apoi, gardianul de serviciu ne-a condus în clădire, la secția a 2-a. Ne-a repartizat: pe episcopi și opt preoți, cei mai bătrâni, în celula 48, iar pe noi, preoții mai tineri, în celula 44. După ce ne-au repartizat în celule, directorul ne-a salutat cu noapte bună și cu urarea «Să vă simțiți bine în noul pension». Regimul de detenție de la Sighet a fost marcat de trei elemente esențiale: foamea, frigul și izolarea, toate acestea având drept scop lichidarea sistematică a deținuților.³⁶ După aproape cinci ani de detenție în penitenciarul Sighet, Alexandru Rațiu a fost transferat la 9 aprilie 1955, cu vagonul penitenciar „o dubă neîncălzită și murdară, ce mirosea a latrină”³⁷ la penitenciarul Jilava. La 13 mai a fost mutat în arestul Securității Oradea, unde a fost anchetat, fiind eliberat la 19 octombrie 1955 în baza Decretului 421/1955.³⁸

În vara anului 1956 a avut loc o puternică mișcare petiționară greco-catolică ce solicita restabilirea cultului, iar preoții uniți din fosta dieceză de Maramureș, în urma solicitărilor venite din partea episcopului Alexandru Rusu, s-au dovedit extrem de activi, reușind să strângă peste 15.000 de semnături în favoarea

33. ACNSAS, fond Documentar, dosar 1, vol. 2, f. 50.

34. Părintele Alexandru Rațiu amintește în memoriile sale acest moment: „În 27 februarie 1949, cei șase episcopi și 21 de preoți au fost duși la mănăstirea Căldărușani, un loc minunat pe marginea unui lac, în codrul Vlăsiei. Aceasta a fost noua noastră închisoare, patriarhul Iustinian aranjase totul. A tras o linie în jurul casei spunând: «Nu-i lăsați să depășească această linie. Dacă vor s-o facă, trebuie să semneze». Linia pe care o trăsese patriarhul era marcată acum și de un gard de sârmă, și un grup de 50 de gardieni ne păzeau zi și noapte” (Alexandru Rațiu, *op. cit.*, p. 24).

35. Ioan-Marius Bucur, *Din istoria Bisericii Greco-Catolice*, p. 234.

36. Alexandru Rațiu a descris în memoriile sale regimul de exterminare de la Sighet, iar prin intermediul a două scrisori trimise în vara anului 1998 doamnei Ana Blandiana a făcut noi completări pe aceeași temă (Alexandru Rațiu, *op. cit.*, pp. 32–42; Idem, *Două scrisori în „Memoria închisorii Sighet”*, editor Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, 2003, pp. 113–142).

37. Alexandru Rațiu, *op. cit.*, p. 43.

38. ACNSAS, fond Informativ, dosar 123339, f. 38.

legalizării cultului.³⁹ Părintele Alexandru Rațiu, implicat direct în acțiunea de strângere a semnăturilor descrie în memoriile sale acest episod: „La îndemnul mitropolitului Rusu, preoții au început o campanie de cereri și memorii semnate de credincioși. Fusese informat că guvernul ar fi dispus să permită restaurarea bisericii, ca atare ne-a asigurat pe căile noastre secrete: «*Lucrați cu curaj, pentru că Securitatea nu se va amesteca*». Iar noi pe baza scrisorii secrete a episcopului, am acționat intens într-un timp scurt. S-au strâns mii de semnături și le-am trimis cu poșta obișnuită la București. Faptul i-a buimăcit pe guvernanții comuniști.”⁴⁰

Autoritățile au reacționat extrem de prompt, căutând vinovați în special în rândul episcopilor și a preoților rezistenți, învinuți că i-ar fi instigat pe credincioși.⁴¹ Printre cei arestați a fost și părintele Alexandru Rațiu, reținut la 2 septembrie 1956 pentru „activitate dușmănoasă pe linia cultului greco-catolic”.⁴² A fost depus în arestul Regiunii M.A.I. Baia Mare, fiind ulterior transferat la penitenciarele Satu Mare și Oradea. Prin sentința Tribunalului Militar Oradea nr. 53/1957 a fost condamnat la 6 ani închisoare corecțională pentru „răspândire de publicații interzise”.⁴³ La 9 mai 1957 a fost transferat la Penitenciarul Gherla⁴⁴, iar la 9 august 1959, mutat în colonia de muncă Salcia. În memoriile sale, Alexandru Rațiu descrie condițiile inumane din coloniile de muncă din Balta Brăilei: „Regimul de înfometare⁴⁵ din coloniile de muncă a depășit regimul de exterminare din închisori. Ne trezeam la cinci dimineața și ne grăbeam să servim un dejun compus din cafea neagră, turtă, arpacaș și câteva grame de zahăr. La ora șase eram încolonați în brigăzi și mășăluiam trei până la cinci kilometri până la șantierul de lucru. Când ploua era foarte greu transportul mâncării pe drumul plin de noroi, așa că nu mâncam decât pe la ora trei după amiaza. Ne uitam mereu spre colonie să vedem tractorul sau perechea de boi care înaintau greoi spre locul de muncă. Eram istoviți, flămânzi și trebuia să facem un efort extrem ca să muncim și să ne menținem calzi până la sosirea convoiului cu mâncare. Când ne întorceam la colonie seara, primeam mâncare numai dacă se făcuse norma în ziua aceea. Mulți care nu-și îndeplineau norma, erau bătuți crunt la palme și la tălpi”.⁴⁶ La 11 iunie 1960, Alexandru Rațiu a fost mutat în colonia Giurgeni, la 16 octombrie 1960, transferat la colonia Ostrov, iar la 10 aprilie 1962 a fost readus la Giurgeni.⁴⁷ Întrucât nu a respectat regulamentul din penitenciare și colonii de muncă, în timpul detenției a fost pedepsit cu 29 zile de izolare pentru „difuzare de manifeste religioase și abateri disciplinare”.⁴⁸

39. Pentru amănunte privind mișcarea petiționară greco-catolică din vara anului 1956 a se vedea Cristian Vasile, *op. cit.*, pp. 248–255.

40. Alexandru Rațiu, *op. cit.*, p. 49.

41. Cristian Vasile, *op. cit.*, p. 248.

42. ACNSAS, fond Informativ, dosar 123339, f. 4.

43. *Ibidem*.

44. În memoriile sale, Alexandru Rațiu descrie atmosfera din penitenciarul Gherla: „Ferestrele aveau obloane care nu ne permiteau să ne uităm afară. Obloanele blocau însă nu numai lumina, dar și aerul. Paturile erau în trei sau patru etaje. Deținutul de sus atinge tavanul cu mâna. Unele celule erau norocoase pentru că aveau câte un robinet cu apă potabilă. Cele mai multe aveau însă o tinetă, pe care o umpleau zilnic de la latrina din capătul coridorului. O altă tinetă ținea loc de WC pentru 24 oameni. Asta în cazul nostru, căci existau celule cu 50 sau chiar 200 de oameni. Tineta WC producea un miros indescritibil. Eram palizi și practic mereu cu senzația de vomă. Deținuții nu aveau voie să se întindă sau să doarmă pe paturile lor în timpul zilei, deci de la 5 dimineața până la 10 seara. Cei care încălcau această regulă erau bătuți la palme și la talpa piciorului sau băgați la neagra. Odată la trei zile eram scoși în curte la plimbare. Umblam în cerc cu mâinile la spate. Era absolut interzis să ridici ochii din pământ, să te uiți la geamurile închisorii sau să faci vreun semn altui deținut (Alexandru Rațiu, *op. cit.*, pp. 51–52).

45. Ilustrativ pentru gradul de înfometare al deținuților politici din coloniile de muncă din Balta Brăilei este următorul fragment din memoriile preotului Alexandru Rațiu: „În unele zile am adunat ciulini și buruieni, pe care le-am zdrobit cu o lingură în cană, le-am sărat și le-am mâncat. Ba am cules și boabe de mazăre lăsate de semănători, pe care la fel le-am ronțait cu dinții. Aceste perioade de înfometare au fost cele mai groaznice din viața noastră. Când dormeam aveam coșmaruri cu mâncare, iar dimineața pernele erau pline de salivă” (*Ibidem*, p. 76).

46. *Ibidem*, p. 75.

47. Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor, Fișa matricolă penală nr. 31/1956.

48. ACNSAS, fond Informativ, dosar 123339, f. 38v.

La 31 august 1962, în urma expirării pedepsei, părintele Alexandru Rațiu urma să fie eliberat, „fără restricții”⁴⁹ din colonia Giurgeni. Însă, un referat din 3 august 1962, semnat de colonelul Mihail Nedelcu, șeful Serviciului „C” din MAI propunea ca la data expirării pedepsei, „să i se fixeze domiciliul obligatoriu pe timp de 36 luni”.⁵⁰ Astfel, prin Decizia M.A.I. nr. 16487 din 9 august 1962, părintelui Alexandru Rațiu i s-a fixat domiciliu obligatoriu pentru 36 luni în comuna Lătești, raionul Fetești.⁵¹ Referitor la noul său statut, Alexandru Rațiu a menționat în memoriile sale: „Acest domiciliu obligatoriu a fost o locuință pentru deținuții politici și religioși incorigibili, adică cei care au rezistat la reeducare. Comuniștii au voit să ne izoleze de societatea românească. Domiciliul obligatoriu n-a fost nici închisoare, nici colonie de muncă, ci semăna mai degrabă cu rezervațiile indienilor americani din trecut, ori coloniile de muncă palestinienilor din Izrael și Orientul Mijlociu. Nu puteam să ne depărtăm mai mult de 15 km de casă și nici n-am putut să mergem să ne vizităm familiile. Rudeniile noastre ne puteau vizita la ocazii. În domiciliul obligatoriu aveam slujbe și ni se plătea o mică leafă. Eu de exemplu am lucrat la construcții și uneori curățam grajduri, cotețe de găini și cocine de porci. Am avut și o mică grădiniță de zarzavaturi în fața casei”.⁵² O notă informativă din 13 octombrie 1962, furnizată de sursa „Someșanu”, verișor primar al preotului Rațiu, preciza referitor la situația fostului preot unit: „Gospodăria lui Rațiu este compusă dintr-o casă cu două camere, o grădină de 25 arii și câteva păsări. Preotul Rațiu a relatat că nu regretă activitatea lui contrarevoluționară deoarece aceasta corespunde concepțiilor sale despre societate, fiind convins și în prezent că lucrurile se vor schimba și că ideea pentru care a luptat va învinge”.⁵³ Într-o altă delațiune din 27 februarie 1963, furnizată de sursa „Voinescu” sunt redată câteva din afirmațiile părintelui Rațiu privind modul în care se lucrează în structurile colectiviste: „Munca la normă se face de mântuială, mult mai bine ar munci omul, mai cu drag, pe proprietatea lui privată, pentru că mult mai drag muncește omul când are 4–5 iugăre de pământ al lui. Produce mai mult și astfel ar avea și el mai mult și ar da și statului plusul recoltei”.⁵⁴

La 12 martie 1963, colonelul Alexandru Dumitrașcu, șeful Direcției Regionale București a Securității a aprobat deschiderea unui dosar de verificare părintelui Alexandru Rațiu, suspectat de „agitație cu caracter dușmănos îndreptată împotriva regimului”.⁵⁵ Măsura era motivată de atitudinea sa anticomunistă, reflectată în notele informative furnizate de colegii săi din domiciliul obligatoriu. Se făceau referire la două remarci ale preotului unit, considerate ca fiind „profund dușmănoase”. Astfel, la 13 decembrie 1962, „venind vorba despre diferența dintre codul penal vechi și cel nou, Alexandru Rațiu a afirmat că cel vechi era mai bun că nu ducea la distrugerea omului, ci la îndreptarea lui, dar actualul cod penal distruge oamenii pentru toată viața lor”⁵⁶, iar la 20 decembrie 1962, „venind vorba despre pământul pe care-l cărau la șantierul de construcții din Fetești, Rațiu Alexandru a spus că el a cărat destul pământ, iar dacă tot pământul pe care l-a cărat el l-ar vedea pe pieptul comuniștilor, ar fi sigur că n-ar mai ieși la iveală niciunul”.⁵⁷ Pe baza acestor delațiuni ofițerii Securității au considerat că părintele Rațiu „este un element înrăit, care nu a renunțat la vederile lui din

49. *Ibidem*, f. 38.

50. *Ibidem*, f. 38v.

51. *Ibidem*, f. 12.

52. Alexandru Rațiu, *op. cit.*, p. 87.

53. Pe marginea acestei afirmații, unul din ofițerii care a studiat nota informativă a trecut următoarea rezoluție: „Să-l avem în vedere la expirarea D.O. pentru această atitudine” (ACNSAS, fond Informativ, dosar 123339, f. 7).

54. *Ibidem*, dosar 123341, vol. 1, f. 220.

55. *Ibidem*, f. 117.

56. Într-o notă informativă din 26 decembrie 1962, furnizată de sursa „Ionescu Valeriu” se preciza: „Rațiu Alexandru vorbea despre codul penal vechi, că a fost o lege bună, umanitară, care nu lovea în oameni cu atâta cruzime. Vorbind despre tinerii care au vrut să treacă frontiera și au fost prinși, Alexandru Rațiu a spus că și altă dată fugeau tineri de acasă și erau prinși la graniță. Li se dădea o bătaie bună și erau predați părinților. Ei se cuminteau și își vedeau de treabă. Azi însă sunt condamnați la ani grei, își pierd viitorul și ajung niște neisprăviți. În loc să fie ajutați să-și faurească un viitor, ei sunt distruși pentru toată viața prin anii de condamnare, care le rupe firul studiilor și al preocupărilor serioase. Însă e bun și acest cod penal pentru că după el îi vom judeca și pe comuniști” (*Ibidem*, f. 243).

57. *Ibidem*, f. 118.

trecut, ce necesită a fi lucrat informativ în mod organizat”.⁵⁸ Conform sintezelor Securității, în timpul acțiunii de verificare s-a stabilit că Alexandru Rațiu „caută să propage idei greco-catolice în rândul cetățenilor cu care vine în contact mai des și declară fățiș că luptă împotriva comunismului, spunând că în prezent are domiciliu obligatoriu datorită ideilor lui și poziției pe care a avut-o, precizând că se menține tot pe aceeași poziție, propagând ideea că în lupta dintre catolicism și comunism, catolicismul va ieși învingător”.⁵⁹

La 10 decembrie 1963, dosarul de verificare a fost schimbat în dosar de urmărire informativă întrucât „din materialele informative furnizate de agenții Ionescu Valentin și Voinescu rezultă că acesta are manifestări dușmănoase la adresa regimului democrat-popular din R.P.R., preamărește modul de viață din țările capitaliste, precum și tehnica din aceste țări”.⁶⁰ În cadrul acțiunii de urmărire informativă, în jurul părintelui Rațiu au fost dirijați mai mulți agenți ai Securității, care au furnizat numeroase note informative referitoare la activitatea și atitudinea fostului preot greco-catolic. Unele delațiuni conțineau aspecte absolut banale ale activităților zilnice, iar altele redau diverse bancuri și glume. Fragmentul următor, dintr-o notă din 30 decembrie 1963, furnizată de sursa „Trandafir Ion” este sugestiv în acest sens: „Sursa vă informează că în ziua de 12 decembrie 1963, fiind la plantat de pomi a auzit pe numitul Rațiu Alexandru spunând cu glas tare următoarea anecdotă: După moarte, Stalin s-a dus în rai. La poarta raiului, Sfântul Petru l-a întrebat: «Cine ești tu?» «Sunt Stalin!» Atunci, Sfântul Petru i-a zis: «Cum îndrăznești să ceri să fi primit în rai, după ce ai înfăptuit atâtea crime» și nu l-a primit. Atunci Stalin s-a dus în iad, încercând să afle adăpost acolo. Dar nici în iad n-a fost mai norocos întrucât Scaraoste i-a spus că nu poate fi primit în iad întrucât faptele sale depășesc prin cruzime activitatea diabolică a celor din iad. Deprimat și obosit, Stalin s-a așezat pe un pietroi, ținându-și capul în mâini și gândindu-se ce să facă, pentru a-și găsi un adăpost. La scurt timp trecu pe lângă el Ițic, având un sac mare în spinare. «Cine ești tu?» l-a întrebat Ițic. «Sunt Stalin și nu mă primesc nici în rai, nici în iad». Atunci Ițic l-a băgat în sac și l-a dus la ușa din dos a iadului. A bătut la ușă și după câteva clipe un cap bărbos a ieșit la fereștriuca porții. «Cine ești tu?» l-a întrebat Ițic. «Karl Marx», a răspuns celălalt. «Tu ai scris, Capitalul?», l-a întrebat Ițic. «Da», a răspuns Marx. «Atunci, uite-ți dobânda», i-a răspuns Ițic, aruncându-l pe Stalin, pe care l-a scos cu iuțelă din sac”.⁶¹

La 10 martie 1964, prin Decizia M.A.I. nr. 6450, părintelui Alexandru Rațiu i s-au ridicat restricțiile domiciliare⁶², dar el a rămas în comuna Lătești până la 16 decembrie întrucât lucra la plantat de puieți în cadrul Ocolului Silvic Fetești.⁶³ Între timp, profitând de lipsa restricțiilor de circulație, Alexandru Rațiu a mers în aprilie 1964 la Consulatul American de la București pentru a solicita emigrarea în Statele Unite, fiind informat de un coleg de detenție că cei născuți în Statele Unite pot solicita cetățenia americană.

La sfârșitul anului 1964, părintele Alexandru Rațiu a revenit în comuna Moftinul Mic și a încercat să-și găsească un serviciu, dar toate eforturile sale s-au dovedit a fi zadarnice. A solicitat și intrarea în cadrul ritului romano-catolic, dar a fost refuzat.⁶⁴ La 8 aprilie 1965, acțiunea de urmărire informativă a părintelui Rațiu, caracterizat ca fiind un „element ostil, care nu a renunțat să desfășoare activitate dușmănoasă”⁶⁵ a fost transferată de la Secția Raională Fetești la Secția Raională Carei a Securității, întrucât „în luna noiembrie 1964 a plecat din Lătești, stabilindu-se în comuna Moftinul Mic”.⁶⁶ În cursul anilor 1965–1966, Alexandru

58. *Ibidem*, ff. 117–118.

59. *Ibidem*, ff. 115–116.

60. *Ibidem*, f. 115.

61. *Ibidem*, vol. 2, f. 164.

62. *Ibidem*, dosar 123339, f. 10.

63. Într-o notă informativă din 25 mai 1964, agentul „Neagu Constantin” relatează că Alexandru Rațiu a explicat că „ridicarea restricțiilor domiciliare se datorește îmbunătățirii situației politice internaționale, întrucât, după părerea lui, situația internațională este destul de tulbură, dar, cu sprijinul lui Dumnezeu, concepția bazată pe principii creștine va triumfa, deoarece numai Dumnezeu va putea insufla omului o nouă orientare în spiritul moralei creștine și nu în spiritul celei comuniste” (*Ibidem*, dosar 123341, vol. 2, f. 153).

64. Alexandru Rațiu, *op. cit.*, p. 91.

65. ACNSAS, fond Informativ, dosar 123341, vol. 1, f. 201.

66. *Ibidem*, f. 202.

Rațiu a trimis numeroase cereri în care solicita aprobarea de a emigra în Statele Unite, însă petițiile sale au primit avis negativ din partea Securității Satu Mare.⁶⁷

În octombrie 1967, părintele Alexandru Rațiu s-a stabilit în Satu Mare, iar pentru a-și asigura existența oferea meditații particulare la limbii străine (engleză, franceză, germană, latină) elevilor din oraș. În toamna anului 1969 a fost încadrat ca profesor suplinitor de limbă engleză la Liceul „Mihai Eminescu” și la Școala Generală nr. 8 din Satu Mare.⁶⁸ Din septembrie 1970, până la emigrarea din țară, în februarie 1971, a predat engleza și germana la Liceul Agricol din Livada.

Atent supravegheat de organele Securității Satu Mare, activitatea părintelui Alexandru Rațiu a fost descrisă și analizată în numeroase sinteze, planuri de măsuri și note redactate în cadrul dosarului „Navetistul”, numele de cod al acțiunii informative deschise pe numele său.⁶⁹ O notă de analiză a Securității Satu Mare din 19 iunie 1968 menționa câteva din informațiile rezultate din acțiunea de urmărire a fostului preot unit: „Prin rețeaua informativă, interceptarea corespondenței și prin alte mijloace s-a stabilit că cel în cauză este un propovăduitor al ideilor religioase, elogiază modul de viață capitalist, are o atitudine dușmănoasă față de regim și realizările sale, denigrând și calomniind conducătorii de partid și de stat. (...) Rațiu Alexandru este un intelectual bine pregătit, prudent, evită anturajele ce nu prezintă siguranță, manifestă reținere și față de cunoscuții din perioada detenției. Anturajul său este format mai ales din preoți greco-catolici nereveniți, se ferește de a face afirmații dușmănoase în corespondența ce o poartă pe considerentul că ar fi cenzurată.”⁷⁰ La 4 septembrie 1969, Alexandru Rațiu a fost convocat la sediul Securității Satu Mare pentru a purta o discuție cu conducerea inspectoratului. Cu acest prilej, preotul unit a precizat că „vrea necondiționat să emigreze în SUA pentru a-și continua profesia de preot, considerând că nu sunt motive pentru a fi împiedicat să plece.”⁷¹ Referitor la activitatea sa religioasă a menționat că „în afară de faptul că se roagă pentru sine conform convingerilor sale religioase, nu desfășoară niciun fel de activitate potrivnică legilor statului.”⁷² Ofițerul de securitate care a întocmit raportul în care erau consemnate cele discutate a notat: „Din relatări și poziția pe care a adoptat-o în cursul discuțiilor am reținut faptul că este un adept al fostului cult greco-catolic care nu se poate corija.”⁷³ Dacă s-a angajat în învățământ a făcut-o numai pentru a-și asigura existența, însă gândul îi stă numai la emigrare în permanență.”⁷⁴ La 23 septembrie 1969, dosarul de urmărire informativă al părintelui Rațiu a fost închis⁷⁵, urmând ca acesta să fie urmărit de ofițerii Serviciul I al Securității Satu Mare în cadrul dosarului de problemă fiind considerat „un militant activ al fostului cult greco-catolic, ce se situează pe o poziție refractară, făcând demersuri pentru plecarea definitivă din țară.”⁷⁶

67. În acest context merită amintit un raport al Secției Raionale Carei a Securității din 23 noiembrie 1965 care propunea „avizarea favorabilă a solicitării numelui Rațiu Alexandru privind plecarea definitivă în SUA” (*Ibidem*, ff. 180–182).

68. Alexandru Rațiu precizează în memoriile sale că pentru primirea în învățământ a fost necesar avizul Securității: „Am aflat că este un post vacant de profesor de limbi străine. Pentru aceasta era nevoie de aprobarea Securității locale. Când m-am dus la comandantul Securității, colonelul Ioan Hontău mi-a amintit de lecțiile mele particulare care au fost supravegheate de agenții săi, după care mi-a zis: «Noi nu avem nicio obiecție la cererea d-tale ca să predai. (...) Eu aprob cererea dumneavoastră, ca să vă arăt încrederea guvernului și a regimului comunist, vă dăm voie ca să predaiți cu o singură condiție, adică să vă conformați programei analitice, a Ministerului Educației Naționale. Dumneata nu ai voie să pronunți nici un cuvânt despre religie sau să faceți aluzie la subiecte religioase. Dumneata nu vei spune niciun cuvânt despre Dumnezeu, Chistos sau Biserică, chiar dacă elevii v-ar întreba despre aceste subiecte. Îmi promiteți?» «Da», am răspuns. Apoi am plecat și am fost numit profesor suplinitor la Școala nr. 8 din oraș” (Alexandru Rațiu, *op. cit.*, pp. 92–93).

69. ACNAS, fond Informativ, dosar 123341, vol. 1, f. 110.

70. *Ibidem*, f. 111.

71. *Ibidem*, f. 1.

72. *Ibidem*, f. 1v.

73. Într-o notă a Securității Satu Mare din 14 august 1969 se menționa: „Deși are asigurate condiții normale de muncă și viață, continuă să adopte aceeași atitudine dușmănoasă pe care o manifestă pregnant prin concepțiile sale religioase înrădăcinate, sens în care întreține legături cu ierarhia fostei Biserici greco-catolice din țară și străinătate” (*Ibidem*, f. 3).

74. *Ibidem*, f. 1v.

75. *Ibidem*, f. 2.

76. *Ibidem*, f. 1.

Într-un raport din 3 noiembrie 1970, semnat de căpitanul Francisc Darlaczi din cadrul Securității Satu Mare, se menționa că părintele Rațiu a fost chemat la sediul Securității sub pretextul „solicitării unei dovezi oficiale asupra posibilităților de plasare în serviciu în Statele Unite”.⁷⁷ Cu acest prilej, Alexandru Rațiu și-a motivat din nou plecarea prin dorința „de a lucra în profesia sa, lucru pe care aici nu-l poate face, iar chiar dacă pleacă, va dovedi că este patriot și ține la neamul lui, întrucât ajuns în SUA va sluji interesele românilor de acolo, periclitați de asimilare, întrucât biserica este cea care îi adună, îi învață și îi face pe aceștia să nu uite limba și obiceiurile naționale, fiind hotărât să-i combată pe cei care se dedau la acțiuni ostile împotriva țării”.⁷⁸ În continuarea raportului, ofițerul a redat un fragment din discuția purtată cu Alexandru Rațiu privind intențiile sale de viitor în cazul aprobării solicitării de emigrare. Considerăm că acest fragment trebuie privit cu prudență, cunoscută fiind practica ofițerilor de securitate de a interveni și modifica conținutul anumitor discuții conform propriului interes: „Alexandru Rațiu elogiind politica partidului, spunea că plecat să muncească în profesia sa, ar putea uita neplăcerile prin care a trecut și s-ar preocupa de educația românilor de acolo, printre care se perindă fel și fel de concepții politice, purtate de persoane iresponsabile, foști bogătași, politicieni, care caută interese personale și nicidecum ale națiunii. L-am întrebat cine sunt aceștia și mi-a răspuns să-i dau timp să se gândească, că este dispus să descrie ce știe despre ei. Întrebat dacă face acest lucru în speranța obținerii pașaportului, Rațiu a răspuns că o face din patriotism, fiind mulțumit de felul în care evoluează lucrurile la noi în țară, iar conștiința lui îl obligă să facă orice poate, care este în interesul țării. A spus că, deși, este caracterizat de noi ca dușman, el nu se simte ca atare, întrucât el nu este de acord cu actul unificării, dar nu și cu alte aspecte și a încheiat spunând: «Să știți, dacă interesele țării ar cere, aș furniza date ce interesează și de acolo cu garantarea discreției. Îmi iubesc națiunea și sunt mulțumit dacă pot face ceva pentru ea»”.⁷⁹ Securistul a notat în finalul raportului că urmează să-l caute pe părintele Rațiu la Livada peste două săptămâni pentru a primi materialul „despre cunoștințele săi din Occident, despre care știe că se ocupă cu activități dușmănoase”⁸⁰, precizând: „Sunt de părere că profitând de discuțiile purtate, când voi prelua materialul să-i solicit aspecte negative asupra unor cunoștințe, probleme din țară, profitând de declarațiile făcute asupra patriotismului său. Propun să continui apropierea acestuia și dacă nu mai mult, să-l folosim după plecare pe linia „D” [Dezinformare]”.⁸¹ În dosarul său informativ nu există alte documente referitoare la eventuale contacte ulterioare dintre părintele Rațiu și ofițerii Securității Satu Mare pe această temă.

În memoriile sale, Alexandru Rațiu amintește de încercările de racolare ale Securității, refuzate categoric de preotul unit: „Securitatea din Satu Mare mi-a dat târcoale și m-a invitat de câteva ori la sediul ei central. Au căutat să mă convingă să devin informator împotriva preoților greco-catolici din oraș și din jur, care nu aderaseră la unificarea din 1948. Văzând atitudinea mea negativă m-au amenințat că mă concediază. Le-am spus pur și simplu că refuz o astfel de cooperare și că prefer să părăsesc învățământul. Hotărârea era luată cu riscul de a bate iar pe la ușile diferitelor instituții, care puteau să mă angajeze, fără nici un compromis. Îmi era prea scumpă Biserica Română Unită din catacombe pentru ca s-o vând pentru un blid de linte”⁸².

La sfârșitul anului 1970, după o lungă perioadă de așteptare, în urma intervenției oficialităților americane, Alexandru Rațiu a primit aprobarea de a emigra în Statele Unite.⁸³ La 19 februarie 1971, părintele

77. *Ibidem*, f. 28.

78. *Ibidem*.

79. *Ibidem*, vol. 2, f. 29.

80. *Ibidem*, f. 29v.

81. *Ibidem*.

82. Alexandru Rațiu, *op. cit.*, pp. 95–96.

83. În memoriile sale, Alexandru Rațiu nota: „Ultima mea speranță a fost să obțin permisiunea să emigrez în America unde biserica era încă liberă și puteam să profesez preoția. De aceea am insistat cu cererile pentru pașaport și viză. Din 1965 până în 1969 am făcut 5 cereri, însă am primit mereu răspuns negativ. Abia în 1969, președintele Nixon a vizitat România și a cerut ca persoanelor cu cetățenie americană să li se dea voie să emigreze. Din nou m-am dus la București și am depus cerere pentru pașaport. După încă un an de așteptare, în 10 octombrie 1970, Direcția Pașapoartelor mi-a dat pașaport și viză (*Ibidem*, p. 96).

Rațiu împreună cu Maria, cumnata sa și trei din copiii fratelui său Grigore⁸⁴ (Maria, Grigore și Octavian) au părăsit România. La trei zile după plecarea din țară, Securitatea Satu Mare l-a scos din evidența activă.⁸⁵

Ajuns în Statele Unite, Alexandru Rațiu nu a reușit să obțină nicio parohie greco-catolică și a muncit trei ani într-o fabrică de oțel pentru a-și putea întreține familia. În cele din urmă a fost primit în dieceza romano-catolică de Joliet, fiind numit de episcopul Romeo Blanchette preot ajutor într-o parohie italiană.⁸⁶

La 27 octombrie 1977 într-un raport redactat de ofițerii Securității Satu Mare se propunea conducerii inspectoratului deschiderea unui nou dosar de urmărire informativă părintelui Alexandru Rațiu întrucât „din supravegherea lui informativă înainte de plecarea din țară, rezultă că se menținea pe o puternică poziție de rezistență greco-catolică și se angrena în acțiuni clandestine pe linia fostului cult, iar după stabilirea în SUA a început să desfășoare activitate de denigrare a situației social-politice din țara noastră și să se angreneze în acțiuni ostile statului român”.⁸⁷ Pe baza acestui raport, la 4 noiembrie 1977, colonelul Ion Hontău, șeful Securității Satu Mare a aprobat deschiderea dosarului de urmărire informativă „Alec”, demersul Securității fiind astfel motivat: „La baza deschiderii dosarului au stat informații din care rezultă că Rațiu Alexandru a redactat o carte *Istoria Bisericii Unite din România*, cu un profund caracter dușmănos, având intenția de a o introduce în țară; întreține relații cu foști preoți greco-catolici de pe raza județului Satu Mare și a altor județe, cărora încearcă să le insuflă speranța reînființării fostului cult greco-catolic; în vara anului 1978 va veni în țară pentru a-și vizita rudele și prietenii”.⁸⁸ Referitor la vizita pe care părintele Rațiu urma să o efectueze în România în vara anului 1978, conducerea Securității Satu Mare a întocmit la sfârșitul lunii octombrie 1977 un complex plan de măsuri care prevedea, printre altele, dirijarea în jurul său a unor informatori din problema greco-catolică, recrutarea de noi agenți din rândul cercului său de prieteni din Satu Mare, Carei și Moftin, cu care urma să se întâlnească, cazarea sa în camere de hotel prevăzute cu mijloace speciale de supraveghere sau introducerea tehnicii operative în varianta cazării la persoane particulare, fila-jul permanent pe perioada vizitei, măsuri sporite de control la intrarea în țară.⁸⁹ Datorită unui accident de mașină suferit în primăvara anului 1978, Alexandru Rațiu a renunțat la vizita preconizată în România, iar la 10 noiembrie 1978, Securitatea Satu Mare a închis dosarul său de urmărire informativă întrucât „acesta a avut un accident de circulație”,⁹⁰ renunțând pentru o perioadă mai îndelungată la venirea în România”.⁹¹ Închiderea acțiunii de urmărire informativă era astfel motivată: „Legăturile sale [apropiații săi] din rândul foștilor preoți greco-catolici nereveniți nu desfășoară activitate clandestină, doi dintre ei fiind contactați pentru influențare, ocazie cu care au avut o comportare bună”.⁹² După închiderea dosarului, părintele Rațiu urma să rămână în evidența cartotecii „general-documentare” a Securității. De altfel, închiderea dosarului de urmărire s-a făcut în urma rezoluției date de colonelul Anghel Toma, din cadrul Direcției I a Securității la 8 noiembrie 1978: „Ca urmare a noilor orientări în legătură cu cetățenii străini lucrați prin DUI [dosar de urmărire informativă], se impune să se înceteze urmărirea informativă începută asupra lui *Alec*, iar acti-

84. Părintele Alexandru Rațiu a precizat că după decesul fratelui său Grigore, la 10 ianuarie 1964, a devenit tutorele legal al copiilor acestuia. În documentele Securității se menționează că în cursul anului 1965, Alexandru Rațiu s-ar fi căsătorit cu soția fratelui său (ACNSAS, fond Informativ, dosar 123341, vol. 1, f. 15).

85. *Ibidem*, vol. 2, f. 1v.

86. Alexandru Rațiu, *op. cit.*, p. 97.

87. ACNSAS, fond Informativ, dosar 123341, vol. 3, f. 3.

88. *Ibidem*, f. 1.

89. *Ibidem*, ff. 4–6.

90. O notă a Inspectoratului Județean de Securitate Maramureș din 17 octombrie 1978 menționa că informatorul „Romeo” a fost în luna iulie în Statele Unite, prilej cu care l-a vizitat la spital pe Alexandru Rațiu, internat în urma unui accident de mașină. Dintre afirmațiile făcute de părintele Rațiu, informatorul Securității a redat următoarele: „Postul de radio Europa Liberă i-a solicitat un interviu în care a dat răspunsuri referitoare la perioada lui de detenție. Răspunsurile au fost legate mai cu seamă de perioada când a stat închis în penitenciarul din Sighetu Marmăției, împreună cu mai multe somități ce au făcut parte pe vremuri din fostele partide burgheze PNT și PNL, mai cu seamă despre persoana lui Iuliu Maniu, împrejurările în care a murit și a fost înmormântat în cimitirul închisorii din Sighet” (*Ibidem*, f. 10).

91. *Ibidem*, f. 1v.

92. *Ibidem*.

vitătea lui ostilă să fie stabilită și prevenită prin legăturile sale din Satu Mare sau alte județe. *Alec* va rămâne totuși în evidența general-documentară.”⁹³

Până la pensionarea sa, în 1991, Alexandru Rațiu a funcționat în diferite parohii de rit latin din Statele Unite, după care s-a stabilit în Aurora (Illinois). A publicat mai multe volume dedicate Bisericii Române Unite, cea mai cunoscută fiind „Biserica furată”, tipărită în limba română la începutul anului 1990 în peste zece mii de exemplare.

Părintele Alexandru Rațiu a revenit în România pentru o scurtă vizită abia în cursul anului 1994, iar din vara anului 1995, după ce a suferit o complicată operație de inimă a fost nevoit să stea mai mult în casă. A decedat la 25 iulie 2002, la vârsta de 86 de ani, în locuința sa din Aurora.

93. *Ibidem*, f. 2.